

Vapaa Sivistystyö ry
Fritt Bildningsarbete rf

SELVITYS

vapaan sivistystyön DIGITALISAATIOSTA

Jari Sarja

Vapaa Sivistystyö ry
ISBN 978-952-5349-30-6

Paino
Picaset Oy
Helsinki 2017

Ulkoasu
Marika Kaarlela/Gekkografia

SISÄLLYS

- 4 Vapaa sivistystyö
- 5 Toimeksiannon suorittamisen taustatekijöitä
- 6 Digitalisaatio
  - 8 Koulutus ja digitalisaatio
- 10 Vapaa sivistystyö verkossa
  - 12 Responsiivisuus
  - 14 Yhteenveto
- 15 Kyselyn tulokset
  - 15 Digitaalisuus koulutuksen suunnittelussa
  - 18 Digitaalisuus markkinoinnissa
  - 21 Sähköinen ilmoittautuminen
  - 21 Vapaan sivistystyön digitaalinen tulevaisuus
  - 22 Digitaalinen oppimisalusta
  - 22 Sähköiset palautelomakkeet
- 26 Yhteenveto
- 27 Toimenpide-ehdotukset
- 28 Sammanfattning
- 29 Lähteet
- 30 Liite 1

VAPAA SIVISTYSTYÖ

Vapaata sivistystyötä säätelee laki vapaasta sivistystyöstä. Laki määrittelee vapaan sivistystyön tarkoituksen ja tavoitteet.

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta.

Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.

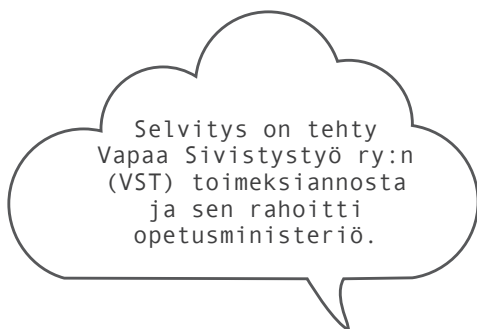
(Laki vapaasta sivistystyöstä, 21.8.1998/632)

Laki vapaasta sivistystyöstä määrittelee vapaan sivistystyön toiminnan piiriin kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot ja liikunnan koulutuskeskukset. Laissa vapaan sivistystyön oppilaitosten tehtävät määritellään seuraavasti:

Kansalaisopistot ovat paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin pohjautuvia oppilaitoksia, jotka tarjoavat mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi.

Kansanopistot ovat kokopäiväistä opetusta antavia sisäoppilaitoksia, jotka järjestävät nuorille ja aikuisille omaehtoisia opintoja, edistävät opiskelijoiden opiskelunvalmiuksia sekä kasvattavat heitä yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä.

Kesäyliopistot ovat alueellisen koulutustarjonnan oppilaitoksia, joiden toiminnassa painottuvat avoin korkeakouluopetus sekä alueen muihin osaamis- ja sivistystarpeisiin vastaaminen ottaen huomioon myös korkeakoulutettu väestö.

Selvitys on tehty Vapaa Sivistystyö ry:n (VST) toimeksiannosta ja sen rahoitti opetusministeriö.

Liikunnan koulutuskeskukset ovat kokopäiväistä opetusta antavia valtakunnallisia sisäoppilaitoksia tai alueellisia oppilaitoksia, joiden tehtävänä on järjestää liikuntaharrastusta, hyvinvointia ja terveyttä edistävää koulutusta koko väestölle sekä liikunnan järjestö- ja seuratoimintaa palvelevaa koulutusta ja valmennustoimintaa.

Opintokeskukset toimivat valtakunnallisina oppilaitoksina järjestämällä opintoja itse sekä yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa elinikäisen oppimisen, hyvinvoinnin ja aktiivisen kansalaisuuden sekä demokratian ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan edistämiseksi (Laki vapaasta sivistystyöstä, 21.8.1998/632).

Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat perinteisesti järjestäneet tutkintoon johtamatonta aikuiskoulutusta. Vähitellen mukaan on tullut myös tutkintotavoitteista koulutusta ja lapsille suunnattua koulutusta. Tässä selvityksessä ei erotella tutkintotavoitteetonta ja tutkintotavoitteellista koulutusta, vaan tarkastellaan vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestämää koulutusta kokonaisuutena.

TOIMEKSIANNON SUORITTAMISEN TAUSTATEKIJÖITÄ

Tässä selvitystyössä tarkastellaan vapaan sivistystyön oppilaitosmuotojen digitalisaation tilaa ja kehittämistarpeita. Vapaan sivistystyön opettajien digiosaaminen rajataan lähes kokonaan selvitystyön ulkopuolelle, koska sitä on selvitetty jo aiemmin DVS-kyselyssä (Digitaalinen vapaa sivistystyö 2013). Yksi DVS-kyselyn pohjalta tehty toimenpide-ehdotus oli, että vapaan sivistystyön opettajille järjestetään digikoulutusta. Ehdotuksen pohjalta toteutui Opetushallituksen rahoittama Vapaasti verkossa -koulutus vuonna 2014.

Koska vapaan sivistystyön opetuksen digitalisaatiota on jo aiemmin tutkittu, tämä selvitystyö keskittyy siihen, miten vapaan sivistystyön digitaalisuus näkyy varsinaisen opetustapahtuman ulkopuolella. Selvitystyö toteutetaan tarkastelemalla vapaan sivistystyön oppilaitoksia asiakasnäkökulmasta. Tämä osio toteutetaan tarkastelemalla vapaan sivistystyön toimijoiden ja oppilaitosten verkkosivuja. Tarkastelussa arvioidaan pääasiassa saavutettavuutta eli kotisivujen responsiivisuutta sekä koulutusten löytämistä ja niihin ilmoittautumista.

Lisäksi vapaan sivistystyön oppilaitosten digitalisaation tilaa ja kehittämistarpeita kartoitetaan oppilaitosten rehtoreille lähetetyn kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake on sähköinen ja kaksikielinen.

DIGITALISAATIO

Digitalisaatio voidaan määritellä monin eri tavoin. Yhteistä kaikille määritelmille vaikuttaa olevan, että kyseessä on toimintatapojen muutos tai jopa rakennemuutos.

Digitalisaatio luo uutta lisäarvoa, jota ei syntyisi ilman sähköisiä ratkaisuja. Digitaalisten teknologioiden yleistyminen vaikuttaa kaikkiin aloihin ja toimijoihin. Nobel-palkittu ekonomisti Paul Krugman ennusti vuonna 2008, että kaikki, mikä voidaan digitalisoida, tullaan digitalisoimaan (Krugman, 2008).

Verkkopankkipalvelut ovat hyvä esimerkki digitalisaation luomasta lisäarvosta. Asiakkaan ei enää tarvitse mennä pankkiin hoitamaan pankkiasioitaan, sillä hän voi hoitaa ne itsenäisesti verkossa lähes milloin ja missä tahansa. Verkkopankkitunnuksilla ihmisten on myös mahdollista todistaa henkilöllisyytensä sähköisesti. Sähköistä tunnustautumista voidaan käyttää erilaisissa verkkopalveluissa asioimiseen, esimerkiksi veroilmoituksen jättämiseen.

Toinen merkittävä toimija, jonka digitalisoituminen tuottaa lisäarvoa, on verohallinto. Verovelvollisten ei enää nykyisin tarvitse toimittaa veroilmoituksia liitteineen postitse, vaan veroasiat voi hoitaa verkossa.

Digitaalisuus on mullistanut musiikin jakelun. Ensin siirryttiin vinyylilevyistä ja kaseteista digitaalisiin CD-levyihin. Tuolloin kaikki musiikki ostettiin vielä fyysisinä tuotteina. Kun jakelukanavat kehittyivät, tuli mahdolliseksi tilata CD-levyjä verkkokaupoista.

Nykyisin musiikkia voi ostaa digitaalisenä palveluna. Hyvä esimerkki tästä on verkossa toimiva musiikkipalvelu Spotify. Kuu-kausimaksun maksamalla Spotifyn asiakas voi kuunnella musiikkia laajasta digitaalisesta valikoimasta sen sijaan, että ostaisi yksittäisiä levyjä. Musiikkipalvelu kulkee aina asiakkaan mukana mobiililaitteessa toisin kuin CD-levyt. Lisäksi siihen voi tallentaa mieleisiään soittolistoja erilaisia tilanteita varten, ja ne voi halutessaan myös jakaa muiden käyttäjien kanssa. Spotify osaa myös ehdottaa musiikkia kuunneltavaksi (ks. Snickars 2014, 237).

Digitaalisuus muuttaa sitä, miten asiat ovat. Samaan aikaan se myös säilyttää ja vahvistaa sitä, miten asiat ovat. Se on siis kaksijakoinen ilmiö.

Vaikka digitalisaatio on esimerkiksi mullistanut musiikin jakelun, julkaistaan edelleen myös perinteisiä vinyylilevyjä. Niillä on kysyntää musiikin harrastajien keskuudessa, jotka keräilevät fyysisiä levyjä. Heille musiikki on enemmän kuin taustaaäntä. Myös käytetyille vinyylilevyille on kysyntää. Jotkut vinyylilevyjen alkuperäispainokset ovat satojen eurojen arvoisia. Musiikin suoratoisto ei siis ole hävittänyt vinyylilevyjen markkinoita. Esimerkiksi Britanniassa vinyylilevyjä myytiin vuonna 2016 yli 3,2 miljoonaa. Myynti nousi 53 prosenttia edellisvuodesta (Pöllänen, 2017).

Digitaalisuus on usein vuorovaikutteista. Kun ennen luettiin kirjoja, nyt e-kirjat voivat kerätä tietoja lukijoistaan. E-kirja tietää, onko käyttäjä lukenut kolme sivua vai koko kirjan kerralla alusta loppuun, tai kuinka moni lukija on alleviivannut kirjasta saman rivin. Yksityinen lukutapahtuma on muuttanut luonnettaan (Alter 2012).

Myös videopalvelu YouTube kerää tietoja videoiden katselijoista. Se seuraa, mitä ihmiset katsovat ja missä vaiheessa he lopettavat videon katselun. Kun ihmiset hakevat netistä tietoa, he tuottavat samalla tietoa.

Kun ennen todettiin, että laatu korvaa määrän, digiaikana vanha sananlasku kääntyy muotoon ”määrä korvaa laadun”, koska monet verkkopalvelut suosittelvat käyttäjilleen niitä tuotteita, joita muut käyttäjät ovat suosittelleet tai ostaneet.

Digitaalisuus merkitsee nimensä mukaisesti datan esittämistä numeroina. Digitaalinen tulee latinan kielen sanasta *digitus*, joka tarkoittaa sormeja ja numeroa. Jo vuonna 1945 tietokoneista käytettiin eri nimityksiä riippuen siitä, oliko kyseessä digitaalinen vai analoginen tietokone (engl. *digital computer*, *analogue computer*). Analogisia tietokoneita olivat laskutikku ja mekaaninen laskin. Digitaalisen tietokoneen perusidea oli muuttaa kaikki data numeroin ilmaistavaan muotoon eli ykkösiksi ja nolliksi. Käsite digitalisoida tarkoitti alun perin numeroiksi

muuttamista. Vähitellen digitalisointi alkoi tarkoittaa tallentamista digitaaliseen muotoon, kuten kirjojen skannaamista kuviksi tai tekstiksi sivu kerrallaan. Nykyisin käsite on lähes kokonaan irtaantunut alkuperäisestä merkityksestään. Pelkkä tietokoneen mukanaolo riittää siihen, että jokin on digitalisoitu. Esimerkiksi kun maanviljelijä hyödyntää tietotekniikka lehmien ruokinnassa, sanotaan hänen digitalisoineen maidontuotantonsa (ks. Tallmo, 2011).

Historian professori Marshall Poen (2010) mielestä digitaalisuus ei ole luonut mitään, mitä ei olisi jo ennestään olemassa. Sähköposti on edelleen postia. Näköislehdet ovat yhä lehtiä. YouTube-videot ovat edelleen videoita. Nettikaupat ovat kaupoja. Verkkopelit ovat pelejä. Wikipedia on tietosanakirja. MP3-tiedoston oikeudeton lataaminen on edelleen varkaus. Poen mukaan kyse on pikemminkin siitä, että digitaalisessa muodossa asiat voidaan tehdä helpommin tai eri tavalla kuin ennen.

Nykyisin ei enää puhuta digitalisoinnista vaan digitalisaatiosta. Helsingin yliopiston tietotekniikkakeskuksen projektipäällikkö Ville Tenhunen on ruotinnut digitalisaation käsitettä varsin perusteellisesti blogikirjoituksessaan (Tenhunen 2015). Digitalisaatiolle ei vielä ole yksiselitteistä ja vakiintunutta määritelmää, mutta kaikki määritelmät korostavat ainakin jossakin

”digitalisaatiota ei saa kauptasta hyllyltä eikä sitä voi asentaa mihinkään. Kyse on toiminnan muuttamisesta ja digitaalisten välineiden tuomista jotakuinkin kaikkeen tekemiseen ja sitä kautta uuden arvon tuottamista tai tuottavuuden parantamisesta. [...] Varsinaiseen digitalisaatioon päästään silloin kun suunnitellaan prosessi uusiksi niillä ehdoilla, joita digitaaliset välineet ja niiden käyttämä data antavat. Ei muokata vanhaa prosessia digitaaliseksi sellaisenaan, vaan tehdään kokonaan uusi tai muutetaan prosessia merkittävästi.” (Tenhunen 2015)

määrin lisäarvon tuottamista. Lisäksi digitalisaatiossa on Tenhusen mukaan kyse oman toiminnan radikaalista muuttamisesta.

Mikael Jungnerin (2015, 9–10) mukaan digitalisaation peruseriaate on asiakaslähtöisyys, koska sen avulla voimme tehdä asioita aiempaa osuvammin. Esimerkiksi perinteinen markkinointi perustuu volyyymiin: sama mainos lähetetään mahdollisimman isolle joukolle, jotta se tavoittasi potentiaaliset asiakkaat. Ihmiset kokevat tällaisen mainonnan ärsyttävänä, koska se ilmestyy pyytämättä esimerkiksi postilaatikkoon. Volyyymiin perustuvan markkinoinnin osuvuus on huono, koska se ei huomioi ihmisten erilaisia mieltymyksiä ja tarpeita.

Digitalisaatio tarjoaa toisenlaisen tavan markkinoida. Tyypillisesti mainos kohdennetaan tarkasti ainoastaan potentiaalisiin asiakkaisiin. Esimerkiksi Googlen hakukone näyttää palvelun käyttäjälle mainoksia, jotka liittyvät henkilön käyttämään hakusanaan. Hakusanalla ”niskakipu” näytetään erilaisia mainoksia kuin hakusanalla ”frisbeegolf”. Facebook seuraa hyvin tarkkaan käyttäjensä mieltymyksiä, kuten mistä sivuista he ovat tykänneet. Lisäksi Facebook-käyttäjätilin perusteella tiedetään käyttäjien ikä, sukupuoli ja sijainti. Sen vuoksi Facebook pystyy kohdentamaan mainokset tarkasti. Nuori ratsastuksen harrastaja

näkee palvelussa erilaisia mainoksia kuin iäkäs valokuvauksen harrastaja.

Digitalisaatioon liittyy myös kokeilemisen ulottuvuus. Digitalisaatiota ei voi ostaa valmiina tuotteena. Opetusministeriön vaatiotiedote HUNDRÉDin luova johtaja Saku Tuominen huomauttaa, että digiloikka on sanana järjetön, koska digitalisaatiossa ei ole kyse loikasta vaan pitkästä tutkimusmatkasta. Tuominen mukaan aiemmista digitalisaatioon liittyvistä virheistä kannattaa ottaa opiksi. Esimerkiksi Los Angelesissa todettiin huonoksi ratkaisuksi, että kaikkien koulujen digiloikka toteutettiin samalla tavalla (Kallunki, 2016).

Koulutus ja digitalisaatio

Suomi oli vuoden 2016 digibarometrin ykkönen. Digibarometrisä maat pannaan järjestykseen 36 eri muuttujan perusteella. Digibarometrin mukaan Suomessa on maailman parhaimmat edellytykset hyötyä syvenevästä digitalisoinnista. Suomen jälkeen barometrissä tulivat muut Pohjoismaat (Digibarometri 2016, 5).

Vaikka Suomi on digibarometrin kärkimaa, meillä on myös kehitettävää. Olemme vain keskikastia, kun mitataan Internetin hyödyntämistä yhteiskunnallisissa asioissa. Olemme jälkijunassa, kun tarkastellaan terveydenhuollon tuottavuuden kohentamista

digitalisaation avulla. Digibarometrin mukaan Suomessa ei osata lisätä muidenkaan julkisten palveluiden tuottavuutta ICT:n avulla samalla tavoin kuin parhaissa vertailumaissa (Digibarometri 2016, 13).

Digitaalisuus mainitaan Juha Sipilän hallitusohjelmassa. Ohjelmassa todetaan muun muassa, että julkishallinnon on edesautettava innovaatio- ja palvelualueiden syntyä sellaisilla sektoreilla kuin terveydenhuolto ja koulutus (Ratkaisujen Suomi, 2015, 26–27). Hallitusohjelmassa halutaan ottaa käyttöön digitaalisia oppimisympäristöjä peruskoulussa. Muun koulutuksen digitalisoinnista ei ole mainintoja (Ratkaisujen Suomi 2015, 17).

Hallitusohjelmaa täydentää toimeenpanosuunnitelma, jossa listataan hallituskauden aikana toteutettavat kärkihankkeet. Yksi kärkihankkeista on Osaaminen ja koulutus. Ammatillisen koulutuksen osalta hallituksen tavoitteena on uudistaa ja digitalisoida koulutuksen järjestäjien toimintaprosesseja ja oppimisympäristöjä (Toimintatavat ja oppimisympäristöt ammatillisessa koulutuksessa).

Myös korkeakoulu mainitaan hallituksen kärkihankkeissa. Tavoitteena on, että korkeakoulu tuottavat yhteistä verkko-opetustarjontaa ja sopivat keskinäisestä yhteistyöstä ja työnjaosta verkko-opetuksessa. Opetusta voidaan tarjota myös täysin avoimesti ja parantaa näin esimerkiksi toisen

Suomi oli vuoden 2016 digibarometrin ykkönen.

asteen opiskelijoiden mahdollisuuksia tutustua korkeakouluopintoihin (Korkeakoulujen digitaaliset oppimisympäristöt).

Kärkihankkeiden ulkopuolella tapahtuu myös paljon. Esimerkiksi sähköinen ylioppilaskoe hyödyntää digitalisaatiota monin tavoin. Varsinkin yo-kokelaiden suorituksia arvioivat opettajat ovat olleet tyytyväisiä muutoksiin. Ennen opettajan pöytä oli täynnä vastauspapereita. Nyt papereita ei tarvita lainkaan, ja kokeiden pisteytys sujuu helposti netin kautta vaikka kotoa käsin, sillä opettaja pääsee kirjautumaan YTL:n palvelimelle sähköisen tunnistautumisen avulla.

Ammatillisen koulutuksen suunniteltuihin digitalisaatio-toimenpiteisiin kuuluvat seuraavan neljän vuoden aikana 1) verkko-opetuksen lisääminen, 2) pilvipalveluiden käyttöön ottaminen, 3) oppimisympäristöjen kehittäminen ja 4) mobiililaitteiden käyttöönoton lisääminen. Myös henkilöstöä aiotaan palkata tekemään digitaalista muutostyötä (Lampelto 2015, 9, 29).

Edellä mainituissa lähteissä vapaa sivistystyö vaikuttaa olevan sivussa digitalisaatiosta. Toisaalta kyse voi olla vain vaikutelmasta. Digitalisaatio saattaa olla jo hyvässä vauhdissa tai jopa arkipäiväistä vapaan sivistystyön oppilaitoksissa.

Tässä selvityksessä haluan kuitenkin painottaa, että koulutusalun toimijoiden on tärkeä ymmärtää, että digitalisaation aiheuttamat muutostarpeet ovat pääasiassa kaikkea muuta kuin tekniikkaa. Ihmisten mukavuudenhalu toimia totutuilla tavoilla hidastaa monia tarpeellisia muutoksia. ICT:n avulla voidaan tukea toimintaa, mutta teknologia ei ole itse ratkaisu. Ennen uusien ICT:n eli tieto- ja viestintäteknologian käyttöönottoa toiminnot on järjestettävä uudelleen. Kuten kauppatieteiden professori Oren Harari on todennut, sähkölamppua ei keksitty kynttilän jatkuvalla parantamisella (Puro, 2016).

Esimerkiksi opiskelijan ilmoittautuminen kurssille ilman digitaalista palvelua on seuraavanlainen prosessi:

Henkilö soittaa puhelimella toimistoon. Toimistossa työntekijä vastaa puhelimeen. Henkilö kertoo haluavansa ilmoittautua kurssille X. Työntekijä selaa kurssi-ilmoituskansiota, kunnes kurssi X löytyy. Työntekijä kysyy henkilön tiedot (nimi, osoite, puhelinnumero, laskutusosoite, erityisruokavalio ja majoitustarve). Ilmoittautuja kertoo pyydyt tiedot. Työntekijä kirjoittaa saadut tiedot ilmoittautumislomakkeeseen.

Yllä kuvattua ilmoittautumistoimintoa on mahdollista kehittää esimerkiksi panosta-

malla henkilöstön asiakaspalvelukoulutukseen tai aiempaa parempiin puhelimiin. Mutta kun prosessi digitalisoidaan, ei ilmoittautumisten vastaanottoon tarvita enää edes työntekijää. Kurssille ilmoittautuva opiskelija voi itse täyttää sähköiseen lomakkeeseen kurssi-ilmoittautumiseen tarvittavat tiedot, ja ilmoittautua voi myös toimistoajan ulkopuolella.

Kurssi-ilmoittautuminen on yksinkertainen toiminto digitalisoitavaksi, jonka vuoksi se ei ole kohdannut vastarintaa. Lisäksi sen hyödyt ovat kiistatomat, eikä se sulje pois puhe-limitse ilmoittautumisen mahdollisuutta.

Lähemmässä tarkastelussa muutos osoittautuu kuitenkin sangen pieneksi, sillä se pohjautuu edelleen vanhoihin toimintamalleihin. Puhelinilmoittautumisen aikana ei ollut olemassa palvelunumeroa, jonka kautta opiskelija voisi ilmoittautua minkä tahansa vapaan sivistystyön oppilaitoksen järjestämälle kurssille. Näin ajaututtiin kuvittelemaan, että jokainen oppilaitos tarvitsee digiaikanakin oman ilmoittautumisjärjestelmänsä. NykYTEknologia kuitenkin mahdollistaisi sen, että yhdestä webosoitteesta voisi ilmoittautua koko maan vapaan sivistystyön oppilaitosten kursseille.

VAPAA SIVISTYSTYÖ VERKOSSA

Digitalisaatio edellyttää tietoverkkojen hyödyntämistä. Enää ei riitä, että analoginen vain muutetaan digitaalisiksi. Nyt palveluiden on oltava myös verkossa, koska siellä on tulevaisuus. Ilman verkkoa digitalisaatio ei toteudu.

Oppilaitosten verkkosivustojen yhteystiedot löytyivät kiitettävästi kattojärjestöjen sivustoilta:

kansalaisopistot
(186 verkkosivua)

kansanopistot
(85 verkkosivua)

kesäyliopistot
(20 verkkosivua)

liikunnan
koulutuskeskukset
(11 verkkosivua)

opintokeskukset
(12 verkkosivua)

Verkossa on siis potentiaalia, mutta kykeneekö vapaa sivistystyö hyödyntämään sitä? Tämän osion selvitystyö koostui siitä, että tutkin vapaan sivistystyön oppilaitosten verkkosivustoja.

Vapaa sivistystyön tulisi tarjota palvelujaan verkossa. Jotta verkkopalveluilla olisi lisäarvoa, vapaan sivistystyön oppilaitosten sivuilla pitäisi olla jotakin, mitä ei ennen tietoverkkoja ollut.

Asiakkaan näkökulmasta vapaan sivistystyön tulisi olla helposti tavoitettavissa. Kätevintä olisi, jos vapaa sivistystyön kaikkeen opetustarjontaa voisi tutustua yhden websivuston kautta. Vielä parempaa palvelua olisi, jos saman sivuston kautta voisi myös ilmoittautua koulutuksiin.

Tällaista palvelua vapaan sivistystyön oppilaitokset eivät tarjoa. Vapaa sivistystyön koulutustarjontaa on lähes mahdotonta löytää verkosta kootusti. Poikkeuksen muodostaa Kansanopistoyhdistys, jonka sivuilta voi hakea eri kansanopistojen koulutustarjontaa.

Toinen poikkeus on Linnunrata-sivusto. Palvelun kautta voi etsiä koulutusta kaikkialta Suomesta ja sitä kautta onnistuu myös ilmoittautuminen. Palvelu on ollut kokeiluvaiheessa kevästä 2016 lähtien, eikä sitä ole vielä julkaistu (Tikka, 2016). Linnunradan koulutustarjonnan pohjana on kaikki koulutus, joka on HelleWi-järjestelmässä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että muun muassa 160 kansalaisopiston tarjonta on

kansanopistot.fi Tokatiko A A Helppolukisuus På svenska In English Etsi koko sivustolta: Google™ -tunnus Q

TULE OPPIMAAN!

Kansanopisto on monipuolinen aikuisoppilaitos. Kansanopisto tarjoaa vaihtoehdon ja auttaa Sinua löytämään ja toteuttamaan oman opintopolkusi. 'Opiskelu on todella kivaa ja rentoa, on ylittänyt odotukset täysin!' (peruskoululinjan opiskelija)

kansanopistot.fi

Mihin haluaisit osallistua seuraavaksi?

Hae kurssia, harrastusta, tapahtumaa... Helsinki 25 km säteellä - Q

Juuri nyt tarjolla on 45687 kurssia, harrastusta ja tapahtumaa koko Suomessa

lennunrata.fi

mukana uudessa verkkopalvelussa. Lisäksi sinne on tarkoitus kerätä dataa myös muista järjestelmistä.

Lennunrata.fi on esimerkki siitä, millaisia asioita digitalisaatio mahdollistaa. Opetustarjonnan selaaminen ja opintoihin ilmoittautuminen on helppoa. Lisäksi sivustolta löytyy tietoa erilaisten kursien määrästä. Tietoja koulutuksista voidaan jakaa sosiaalisessa mediassa. Teknisesti on myös mahdollista, että tutkijat pääsevät käsiksi palvelun datan avoimen rajapinnan kautta.

Lisäksi olemassa on Ilmonet-palvelu, jonka kautta voi selata pääkaupunkiseudun kansalaisopistojen ja työväenopistojen kursseja ja ilmoittautua niille.

Muilta osin vapaan sivistystyön opinnot on löydettävä muita reittejä pitkin, kuten yksittäisten oppilaitoksen kotisivuilta etsimällä. Kaikilla vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on verkkosivut, mutta sähköinen kurssi-ilmoittautuminen ei ole käytössä kaikissa oppilaitoksissa.

ilmonet.fi

Pääkaupunkiseudun kansalais- ja työväenopistojen

KURSSIHAKU JA ILMOITTAUTUMINEN

Kurssitunnus tai sanahaku

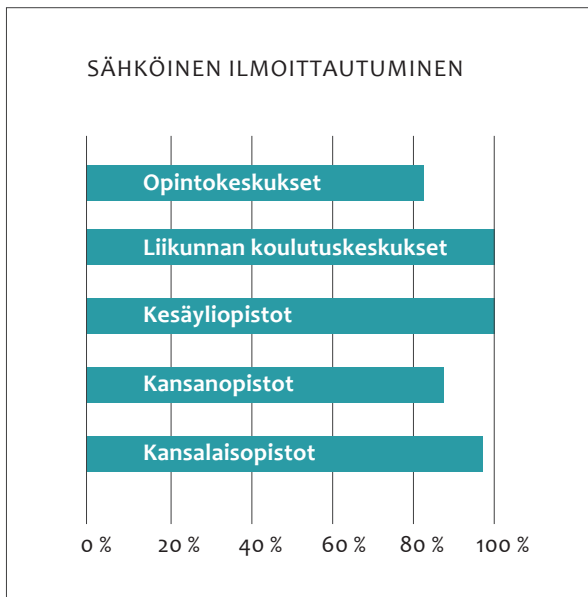
Kevät Syksy

Vain tulevat kurssit

Vain ne kurssit, joilla on tilaa

Q ETSI TYHJENNÄ

ilmonet.fi

Kansalaisopistojen yleisin ilmoittautumisjärjestelmä on HelleWi, joka on käytössä 160 opistossa. Kansanopistojen yleisin ilmoittautumisjärjestelmä on Wilma, jota käyttää 10 opistoa. Kesäyliopistoista seitsemän käyttää HelleWi-järjestelmää ja seitsemän käyttää Asiota. Liikunnan koulutuskeskuksissa yleisin ilmoittautumisjärjestelmä on verkkokauppa. Opintokeskusten yleisin ilmoittautumisjärjestelmä on verkkokyselytyökalu Webropol, jota käyttää kolme opintokeskusta.

Eniten kehitettävää ilmoittautumisen osalta on kansanopistoilla, koska yhdeltätoista opistolta (13 prosenttia) puuttuu sähköisen ilmoittautumisen mahdollisuus. Joillakin kansanopistoilla on ilmoittautumislomake verkossa mutta vain tulostettavana versiona.

Opintokeskuksista kahdelta (17 prosenttia) puuttuu sähköisen ilmoittautumisen mahdollisuus. Kansalaisopistoista vain neljältä (2 prosenttia) puuttuu sähköinen ilmoittautuminen.

Kansanopistoilla ja liikunnan koulutuskeskuksilla on eniten parannettavaa sähköisen kurssi-ilmoittautumisen yhteydessä kerätyn tiedon osalta. Nämä oppilaitokset kysyvät ilmoittautumisen yhteydessä usein myös opiskelijoiden majoitukseen ja ruokailuun liittyviä tietoja. Tiedot saadaan kerättyä digitaalisesti, mutta sen jälkeen digitaalisuutta ei välttämättä osata hyödyntää, vaan kursien osallistujien tiedot pitää toimittaa eteenpäin muilla tavoin kuin digitaalisesti.

Alla esimerkki siitä mitä tämä käytännössä tarkoittaa ruokailun osalta:

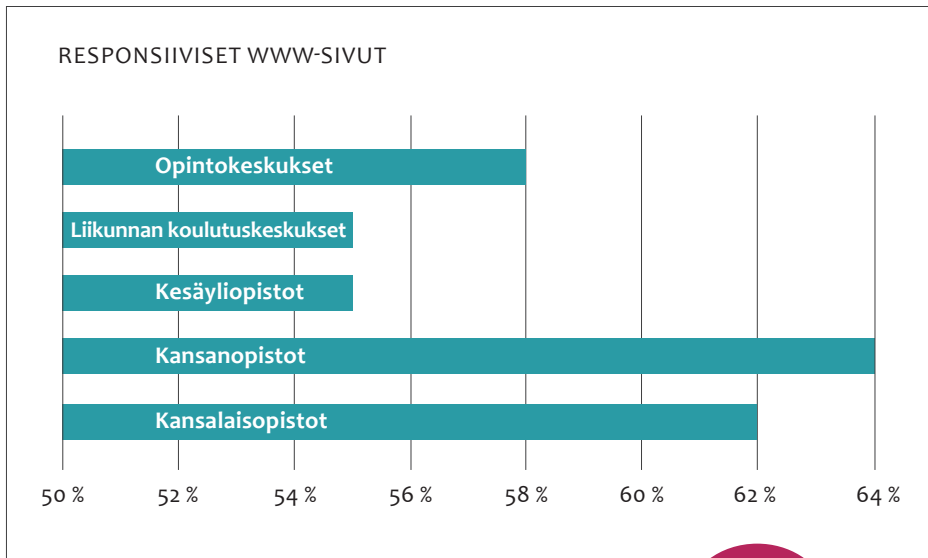
a) Avataan excel-lista ilmoittautuneista ja muokataan se sopivaksi ja ajantasaiseksi ruokailijoiden määrän ja eri ruokavalioiden ilmaisemista varten (esimerkiksi poistetaan listasta kaikki ruokailuun liittymättömät tiedot, lasketaan yhteen kurssilaisten määrät tai varatut ruokailut ja ohjeistetaan erityistä huomiota vaativat ruokavaliot). Talletetaan lista ruokailuista serverille kurssin kansioon.

b) Avataan Drive Sheets ja kopioidaan Excel-taulukko ruokailijoista Driveen, muokataan ja jaetaan taulukko keittiöhenkilökunnalle, joka tulostaa taulukon keittiön ilmoitus-taululle.

Responsiivisuus

Nykyisin verkkosivujen on oltava monipuolisempia kuin aiemmin. Ennen riitti, että sivut toimivat tietokoneen näytöllä. Nykyisin www-sivuja selaillaan myös muilla päätelaitteilla, joten nekin pitää huomioida sivuja suunniteltaessa. Www-sivujen on oltava responsiivisia eli sivujen pitää toimia tietokoneella, tabletilla ja puhelimella.

Responsiivisuus tarkoittaa verkkosivuston mukautumista kaikille päätelaitteille sopivaksi. Sopiva tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että verkkosivuston kaikki elementit näkyvät selkeästi ja näyttävät hyviltä kaikissa päätelaitteissa. Responsiiv-

visten verkkosivujen teksti on luettavissa ja valikko ja linkit klikattavia ilman zoomailua puhelimen näytöllä tai tabletilla.

Varsinkin nuorten netinkäyttö painottuu vahvasti puhelimen kautta tapahtuvaan selailuun. Sen vuoksi olisi suotavaa, että vapaan sivistystyön opintotarjontaa voisi selailla kaikilla päätelaitteilla. Responsiivisuus antaa muutenkin suuntaa sille, miten digitalisaatiota olisi järkevää edistää vapaan sivistystyön oppilaitoksissa.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten verkkosivuilla responsiivisuus toteutuu varsin hyvin, koska yli 54 prosenttia oppilaitoksista on toteuttanut sivustonsa niin, että ne toimivat myös puhelimella. Responsiivisuus on vielä niin uusi asia, että edes kaikki yritykset eivät ole huomioineet sitä verkkosivuillaan. Yksittäiset vapaan sivistystyön oppilaitokset seuraavat siis hyvin aikaansa verkkosivustojen osalta.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten verkkosivustoja tarkasteltaessa niiltä löytyi myös esimerkiksi seuraavanlaisia asioita:

- Oppilaitoksen strategia verkossa. Strategiassa mainitaan virtuaalisten kurssien järjestäminen.
- Digipaja, jossa on työpajatyypistä toimintaa.
- Videopaja. Videopajan laitteet ovat kuntalaisten käytössä.
- Chat-neuvonta.
- Verkkoluentoja.
- Verkko-opisto (jossa on mukana useampi vapaan sivistystyön oppilaitos).
- Linkki oppimisolustaan.
- Creative Commons -lisensoitua oppimateriaalia.

Verkosta ei kuitenkaan löydy merkkejä siitä, että alan oppilaitokset tekisivät laajamittaista yhteistyötä.

Yhteenveto

Jos koulutuksista kiinnostunut haluaa etsiä vapaan sivistystyön koulutustarjontaa verkosta, hänen täytyy tuntea paikalliset vapaan sivistystyön oppilaitokset ja etsiä niiden kautta itselleen sopivat palvelut. Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla ei ole verkkopalvelua, joka toimisi yhden luukun periaatteella. Netistä löytyy hakusanalla ”vapaa sivistystyö” lähinnä vain lakitekstejä ja kuvauksia vapaasta sivistystyöstä.

Yksittäiset vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat sen sijaan onnistuneet tuottamaan verkkoon myös palveluja. On jopa oppilaitoksia, jotka tarjoavat verkko-opintoja. Verkosta ei kuitenkaan löydy merkkejä siitä, että alan oppilaitokset tekisivät laajamittaista yhteistyötä. Vapaan sivistystyön toimijoista muodostuisi verkkoon vahva kokonaisuus, mikäli eri toimijoiden välillä olisi yhteistoimintaa.

Ratkaisut näihin ongelmiin saattavat löytyä vähitellen muualta kuin vapaan sivistystyön piiristä. Esimerkiksi vielä julkaisemattomalta linnunrata.fi-verkkosivustolta voi hakea helposti kansalaisopistojen lyhytkursseja. Palvelu ei rajoitu pelkkään hakemiseen, vaan myös kursseille ilmoittautuminen on mahdollista. Lisäksi sen tarjoama avoin rajapinta mahdollistaa uusien ja täysin erilaisten palvelujen kehittämisen.

Toinen esimerkki siitä miten yritykset hyödyntävät digitalisaatiota tutkintotavoitteettoman koulutuksen sektorilla on Google Helpout, joka oli toiminnassa 2013–2015. Palvelun avulla oli mahdollista etsiä asiantuntijoita koulutuksia varten. Oppituntien hintatiedot ja asiakkaiden arviot asiantuntijoista löytyivät palvelusta. Opetus oli aina yksilöllistä ja toteutettiin videoyhteyden avulla. Maksaminen onnistui suoraan palvelun kautta. Asiantuntijaksi ilmoittautuminen oli tehty helpoksi, mutta viime kädessä asiakkaat arvioivat asiantuntijoiden pätevyyden.

KYSELYN TULOKSET

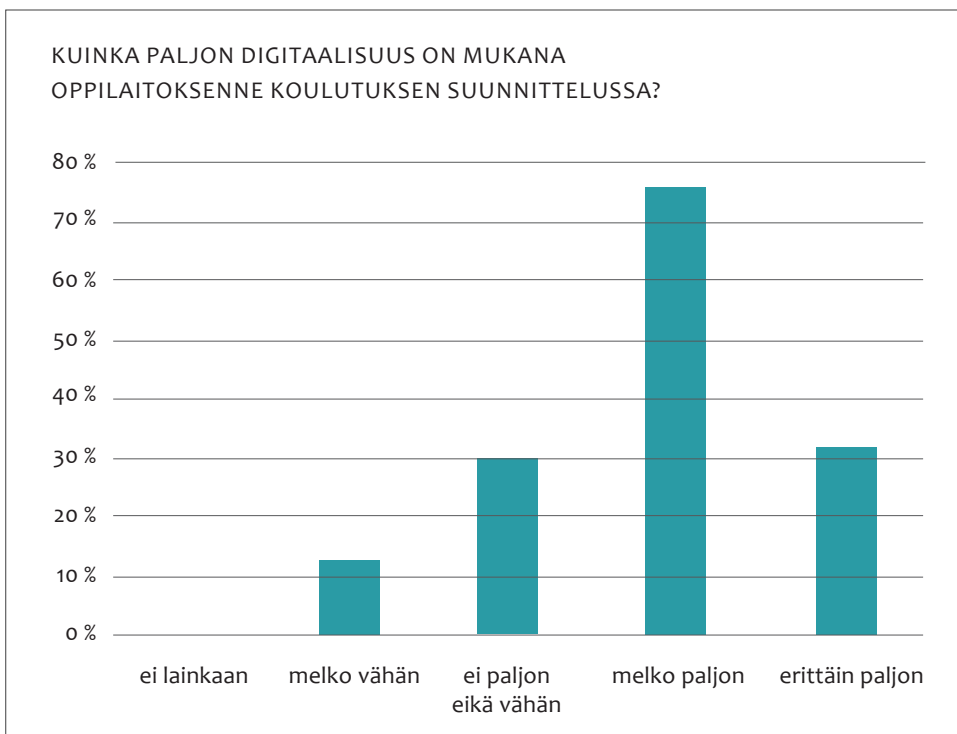
Vapaan sivistystyön oppilaitosten digitaalisuutta selvittävä kysely lähetettiin yhteistyöjärjestöjen kautta vapaan sivistystyön oppilaitosten rehtoreille. Kansalaisopistoille kysely lähetettiin suoraan rehtoreille.

Digitaalisuus koulutuksen suunnittelussa

Ensimmäinen kysymys käsitteli koulutuksen suunnittelua. Alla olevassa kuviossa on esitetty vastausten jakautuminen. Vastausten perusteella digitaalisuus on jo arkipäivää vapaan sivistystyön oppilaitosten koulutuksen suunnittelussa. Yhteensä 76 oppilaitosta ilmoitti, että digitaalisuus on mukana ”melko paljon” oppilaitoksen koulutuksen suunnittelussa.

Kyselyyn vastattiin verkossa Webropol-kyselytyökalulla. Vastausten määrä jakautui seuraavasti:

- Kansalaisopistot 82
- Kansanopistot 49
- Kesäyliopistot 8
- Liikunnan koulutuskeskukset 6
- Opintokeskukset 6

Alla olevassa kuviossa saman kysymyksen vastaukset on esitetty prosentteina oppilaitoskohtaisesti.

Vastauksia pyydettiin konkretisoimaan vapaassa tekstikentässä, jossa oli kehoitus: ”Kuvaile kuinka digitaalisuutta hyödynnetään oppilaitoksesanne koulutuksen suunnittelussa.”

Vastauksissa oli eroja, jotka selittyvät osin sillä, että opintojen suunnittelu on tulkittu eri tavoin. Osalle vastaajista koulutuksen suunnittelu kattaa kaiken toiminnan siihen saakka, että koulutukseen sisältö on valmis. Joillekin vastaajista suunnittelu tarkoittaa koko koulutusprosessin suunnittelua, eli mukana on myös esimerkiksi laskutus ja palkanmaksu.

Avoimet vastaukset voi jaotella karkeasti neljään eri ryhmään, jotka luetellaan alla.

1. Ei ole käytössä

Kahdessa vastauksessa mainittiin, että koulutuksen suunnittelussa ei käytetä digitaalisia työkaluja.

”Tällä hetkellä koulutuksen suunnittelua ei tehdä digitaalisesti.”

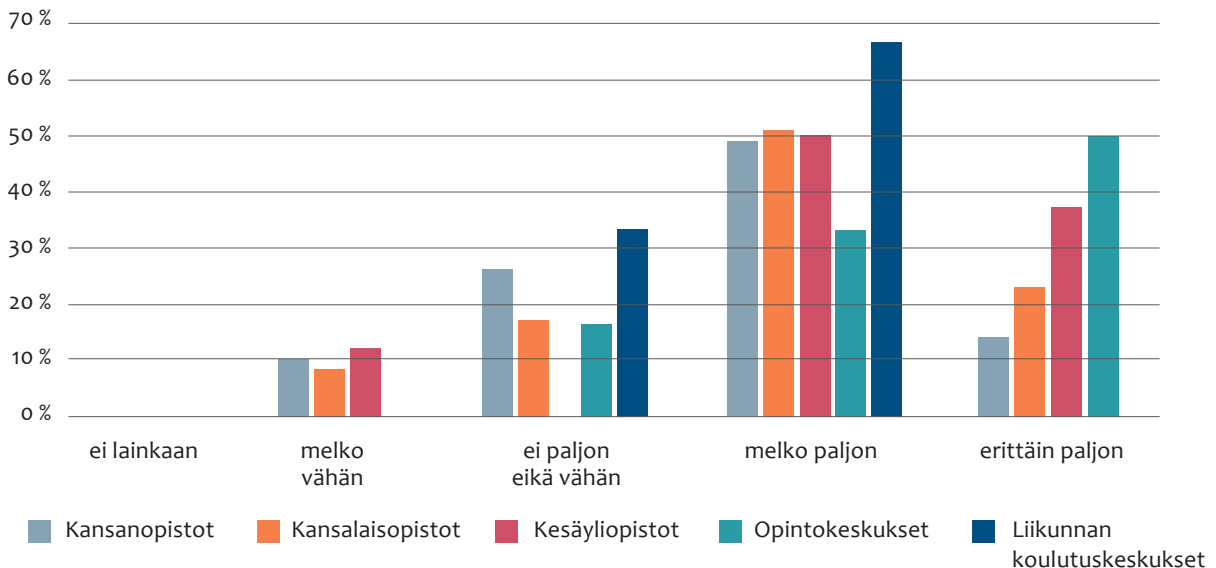
”koulutuksen suunnittelu tehdään edelleen aineryhmäkohtaisesti suunnittelu palaverieissa jonka pohjalta päivitetyt tiedot viedään kurssiohjelmiin ja verkkosivuille – varsinaiseen suunnitteluun ei tässä vaiheessa erilliselle ohjelmalle ole tarvetta”

2. Kehitettävää

Tähän ryhmään kuuluu vastaauksissa (10 vastausta) mainittiin ongelmia, kehittämiskohteita tai koulutustarvetta. Mainitut ongelmat liittyivät siihen, että koulutuksen suunnittelussa käytettävät tietojärjestelmät eivät ole yhteensopivia, minkä vuoksi tietoa joudutaan siirtämään manuaalisesti järjestelmien välillä. Kehittämiskohteita on, koska digitalisaatioissa on ehditty ottaa vasta ensimmäiset askeleet. Vastauksissa esiintyy jonkin verran huolta myös siitä, miten vapaa sivistystyö pysyy mukana digitalisaatiokehityksessä verrattuna muuhun koulutuskenttään.

”Koulutuksen suunnittelussa käytetään liian vähän digitaali-

KUINKA PALJON DIGITAALISUUS ON MUKANA OPPILAITOKSENNE KOULUTUKSEN SUUNNITTELUSSA?

suutta eli tarkoituksena olisi kehittää tätä, jotta yhteinen työskentely ja prosessi olisi sujuvampaa. Nyt joutuu liikaa kopiomaan ja viemään ohjelmia jne. eri järjestelmiin.”

”Kaikki suunnittelu on sähköisellä eri ohjelmilla, jotka ei valitettavasti kaikki kättele toisiaan.”

”ensimmäisiä askelia otettu – mutta vasta vähän.”

”Olemme parhaillaan ottamassa laajamittaisesti käyttöön Google Classroom -palvelua. Näin ollen digitaaliset oppimisympäristöjen käyttö on merkittävästi lisääntymässä. Tämä on kirjattu opiston strategiaan sisäisenä kehittämishankkeena ja henkilöstöä täydennyskoulutetaan järjestelmien käyttöön.”

”För drygt tre år sedan då jag inledde mitt arbete vid skolan var knappt något digitaliserat. Det var ett av de första arbetsprocesserna som vi började jobba med att digitalisera. Nu har vi alla viktiga dokument & kalendrar digitaliserade men fortsättningsvis är jag oroad över att inse hur mycket vi släpar efter i ex. undervisningen i jämförelse med de andra stadierna. Digitaliseringens borde absolut synas betydligt mera i undervisningen men det att det inte gör det beror på många olika faktorer.”

3. Monen palasen summa

Tähän kategoriaan kuuluvat vastaukset, joissa koulutuksen

suunnittelun digitalisuus tarkoittaa, että käytössä on monta eri järjestelmää, ohjelmaa ja palvelua. Suurin osa vapaan sivistystyön oppilaitoksista (121 vastausta) kuuluu tähän ryhmään.

Huolimatta siitä, että digitaalisia työkaluja oli paljon, vastaajat kokivat ne hyödyllisiksi. Vastauksissa kuvailtiin, että oppilaitokset mukautuvat tilanteen mukaan: esimerkiksi yhteistyöprojekteissa ne saattavat joutua käyttämään digitaalisia ratkaisuja, jotka ovat erilaisia kuin oman oppilaitoksen ratkaisut.

”Mm. opetussuunnitelma on laadittu jaetun dokumentin avulla. Esityslistat ja pöytäkirjat ovat jaettu kaikille yhteisillä dokumenteilla. Sähköposti, chat ja esim. videoneuvottelut ovat päivittäisen yhteydenpidon välineitä joita myös käytetään koulutuksen suunnittelussa.”

”Suunnittelukokouksia skypella ja adobella, jaettujen dokumenttien työstämisestä eri alustoilla, materiaaliuotantoa verkko-opistoon, aikojen allokontia ja aikavarauksia jaettujen kalentereiden avulla, älypuhelimet kaikilla asiantuntijoilla, tiimiwhatsuppit viestinnässä.”

”Kurssi-ideoiden metsästyksessä netti on myös keskeinen väline. Opistossa on käytössä smartboardeja, dokumenttikameroita ja videotykkejä, jotka otetaan huomioon kursseja ja opetusmenetelmiä suunniteltaessa. Nyt

moni musiikinopettaja käyttää tabletteja nuottien varastona. He eivät halua kantaa paksuja nuottireppuja mukanaan tunneille mennessä.”

”Tuntiopettajille on annettu omat tunnukset HelleWiin ja osa heistä suunnittelee kurssinsa sinne suoraan. HelleWiä käyttävät tuntiopettajat myös sähköisten päiväkirjojen täyttämässä, mikä helpottaa toimistoa tosi paljon. Erilaisten hankkeiden ja matkojen suunnittelussa käytetään nykyisin googlen eri ohjelmia, mitkä mahdollistavat yhteissuunnittelun samaan dokumenttiin.. [...]”

”Opettajat voivat halutessaan tehdä kurssisuunnitelmat tekstinkäsittelyohjelmalla [...]. Kun koostan niistä ja käsinkirjoitetuista suunnitelmista lopullista opinto-opasta, teemme siinä vaiheessa naapurikunnan kansalaisopiston rehtorin kanssa yhteisten tekstien laadinnan google.drivessä. Kansalaisopiston Facebook on käytettävissä, mitä kautta toivotaan asiakkailta kurssi-ideoita - toistaiseksi on vähän tullut. Sähköpostissa tulee jotain joskus. HelleWi-järjestelmä on keskeisin työkalu kurssitarjonnan suunnittelussa. Kansalaisopistojen liiton teemaseminaarit ovat seurattavissa etänä, mikä on erittäin hyvä. Kuulee uusimmat töihimme vaikuttavat asiat.”

”Koulutusten suunnittelu tehdään täysin jaetuilla verkkopohjilla, yleensä Google docsissa.

Yhdessä isommassa koulutusprojektissa, jossa on useita yhteistyökumppaneita suunnittelussa mukana, käytetään tällä hetkellä Trelloa. Docsissa työstetään paljon erilaisia suunnitelmia, hankeja koulutussuunnitelmia saman oppilaitoksen kollegojen kanssa ja myös kouluttajien kanssa. Joidenkin kouluttajien kanssa enemmän sähköpostitse yhä, mutta useimmat käyttävät mielellään kanssamme docsia.”

”Käytössämme on Google Suite for education, jonka kautta opiston lähes kaikki työntekijät suunnittelevat työtään. Sieltä löytyvät muistiot, kurssien ohjelmat, opetussuunnitelma ja muut suunnitelmat. Kaikki opiston työntekijät päivittävät osaltaan drivessä olevaa toimintakalenteria, joka on ajan tasalla oleva dokumentti - sen mukaan toimitaan ja suunnitellaan. Viestintään käytetään aktiivisesti sähköpostia Whatsappia. Tiimit työstävät yhteisiä tiedostoja drivessä. Zef-arviointiohjelmaa on hyödynnetty sekä koulutuksen että oppilaskunnan arviointi- ja palautetyöskentelyssä.”

4. Koko järjestelmä on digitaalinen

Tähän kategoriaan kuuluvissa vastauksissa (10 vastausta), kerrottiin, että koulutuksen suunnitteluun on olemassa digitaalinen kokonaisratkaisu. Tässä kategoriassa ovat myös vastaukset, jotka kuvaavat,

että oppilaitos tähtää verkossa järjestettävän koulutuksen merkittävään kasvattamiseen.

”Koko toimintajärjestemämme on digitaalinen.”

”Koulutuksia saatetaan suunnitella jaettuun sähköiseen dokumenttiin. Kaikki koulutukset laitetaan sähköiseen järjestelmään, josta ne tulevat verkkosivuille ja josta ne siirretään laskutukseen. Ilmoittautuminen tapahtuu verkkosivujen kautta. Kaikki koulutukset ovat näkyvissä talon sisällä kaikille, jolloin tiedonhaku onnistuu ja myös nähdään, mitä joku on sopinut, esim. suunnittelijan/kouluttajan sairastumisen varalta.”

”Olemme syksystä 2015 alkaen panostaneet vahvasti verkkokoulutuksiin. Tavoitteena on toteuttaa 30–50 % koulutuksista joko kokonaan tai osittain verkossa.”

”Kursor-järjestelmä on sähköisen suunnittelualusta, johon vietään kurssitiedot ja jonka perusteella opinto-opas kootaan kaksi kertaa vuodessa. Tuntiopettajat tekevät kurssiehdotuksensa suunnittelijoille sähköisesti Kursorin avulla. Päiväkirjat ja oppilasluettelot ja kurssien hallinnointi tehdään kaikki sähköisesti Kursorin avulla. Kurssilaskutus ja tuntiopettajien palkanmaksu toteutuvat myöskin sähköisesti Kursorin avulla.”

Digitaalisuus markkinoinnissa

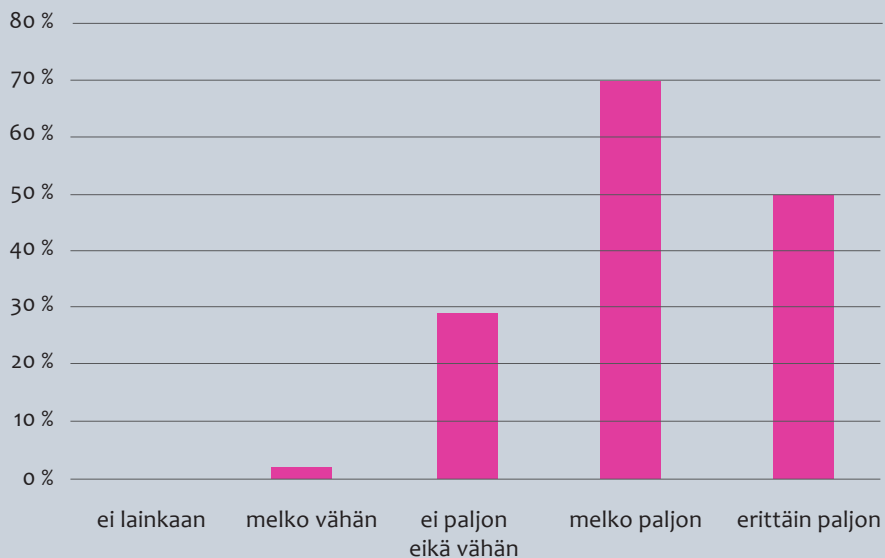
Vapaan sivistystyön oppilaitosten markkinointi on vastausten perusteella hyvin merkittävässä määrin digitaalista. Yhteensä 120 vapaan sivistystyön oppilaitosta vastasi, että digitaalisuus on mukana markkinoinnissa melko paljon tai erittäin paljon. Vain kaksi oppilaitosta vastasi, että digitaalisuus on mukana markkinoinnissa melko vähän.

Vastauksista erottuivat kesäyliopistot. Niissä digitaalisuus on hyvin isossa roolissa koulutuksen markkinoinnissa. Myös opintokeskuksissa digitaalinen markkinointi on saanut paljon jalansijaa.

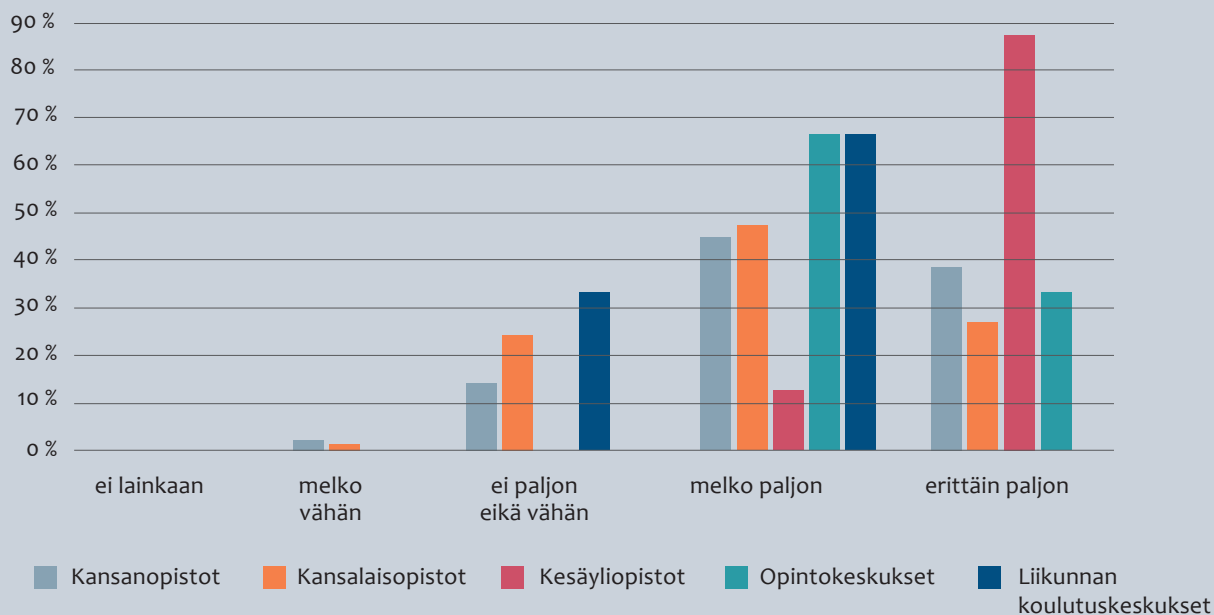
Avoimessa tekstikentässä pyydettiin kertomaan, kuinka hyvin digitaalinen markkinointi toimii käytännössä. Kentältä aiemmin kuullun tiedon mukaan onnistunut markkinointi esimerkiksi sosiaalisessa mediasa ei vielä korreloi sen kanssa, paljonko kurssille osallistuu ihmisiä. Voi käydä vaikkapa niin, että 20 000 henkilöä tykkää kurssin Facebook-mainoksesta, mutta vain yksi tykkääjistä ilmoittautuu kurssille.

Avoimen tekstikentän kysymys oli: ”Kuinka hyvin digitaalinen markkinointi toimii oppilaitoksenne näkökulmasta?” Vastaukset voi jaotella kolmen eri kategoriaan, jotka luettelaa alla.

KUINKA PALJON DIGITAALISUUS ON MUKANA
KOULUTUKSEN MARKKINOINNISSA?

KUINKA PALJON DIGITAALISUUS ON MUKANA
KOULUTUKSEN MARKKINOINNISSA?

1. Ongelmia tai laimea innostus

Tämän kategorian vastauksista (38 vastausta) ilmenee, että digitaalinen markkinointi ei tavoita varsinkaan iäkkäämpiä ihmisiä. Lisäksi digitaalinen markkinointi voi tuottaa näennäistä tehokkuutta, kuten suuria kävijämääriä kotisivuilla.

”Sivuilla seikkailee jopa 14 000 kävijää, mutta siitä määrästä ei kuitenkaan hakeudu riittävästi opiskelijoita. Näkyvyyttä saadaan, mutta opiskelijoita ei.”

”Markkinoinnin monikanavais-tuminen haastaa työntekijöiden osaamista. Se on myös tuonut markkinoille paljon uusia keskenään kilpailevia toimijoita. Toisaalta markkinoinnin vaikutavuudesta niin digi kuin perinteisemmällä printtipuolellakin on vaikea saada tietoa. Mikä on optimaalinen panos-tuotos asetelma? Digitaalinen markkinointi toimii meillä tällä hetkellä vielä liian pienellä liekillä yllä olevasta johtuen. Kyse on uudenaikaisista työtehtävistä, joille pitää löytää tekijä. Ja koska osittain vielä lii-kutaan oman vahvuusosaamisen ulkopuolella ei näitä tehtäviä ole helppo aika jakaa.”

”Opistomme nykyisen opiskelijajoukon huomioon ottaen emme voi hyödyntää tällä hetkellä kovin laaja-alaisesti digitaalista markkinointia.”

”Ei kovin hyvin. Odotukset ovat olleet todellisuutta isommat.”

”Opiston toimintaympäristön väestö on ikääntyneempää ja vähemmän koulutettua kuin Suomessa keskimäärin. Vaikka tarjoamme paljon atk:n perusopetusta, on painetulla medialla ja opiskelijoiden omilla verkostoilla suuri merkitys. – Digitaalisen markkinoinnin ongelma on laiska kuluttaja: ei riitä, että tieto on kotisivulla tai kunnan sähköisellä ilmoitustaululla tai Facebookissa (jota käytämme vain vähän), kun viestin pitäisi lävähätä ruudulle heti kun asiakas avaa mobiililaitteensa. Ja sellaiseen ei ole rahaa eikä aikaa. – Onko edes suotavaa käyttää bloggaajia tai vloggaajia tai tubettajia julkisen oppilaitoksen vertaismarkkinointiin, jos sellainen tyyppi sattuisi läheltä löytyämään? Ei siis toimi kovin hyvin.”

2. Toimii hyvin tai erittäin hyvin

Tämän kategorian vastausten kohdalla (100 vastausta) digitaalinen markkinointi on osoittanut vahvuutensa. Se voidaan kohdentaa tarkemmin kuin printtimarkkinointi. Lisäksi moni opiskelija on löytänyt oppilaitoksen opinnot juuri netin kautta.

”Melko hyvin. Kohdentuu tarkemmin kuin esim. printtimarkkinointi.”

”Olemme nähneet digitaalisen markkinoinnin ykkösvaihtoehtona oppilaitoksemme markkinoinnissa. Perinteinen lehti-mainos ei omien kyselyidemme perusteella enää tuota siihen satsattua panosta takaisin. Face-

book toimii ensisijaisena markkinointikanavanamme, ja sitä kautta ohjaamme kiinnostuneet www-sivuillemme.”

”Hakijoista n. 80 % on saanut tiedon internetistä. Tämä tarkoittaa yleensä joko verkkosivustoamme tai digitaalisia markkinointikampanjoita (mm. Facebook, Instagram, Google AdWords). Loput 20 % ovat yleensä hakeneet tuttavien suosituksesta. Voidaan siis sanoa, että pääosa markkinoinnista on digitaalista. Perinteisiä sanomalehti-ilmoituksia on vuosittain vain muutama ja näistäkin harkitaan luovuttavan.”

”År för år ökar den grupp som letar efter våra kurser, anmäler sig digitalt och s.a.s. endast står i kontakt med oss digitalt. En fingertoppskänsla är att förhållandet nu är 15 % läser endast pappersinfol och kontaktar oss endast via telefon eller genom att besöka kansliet.”

3. Vielä riittää kehitettävää

Tähän kategoriaan kuuluvat vastaukset (13 vastausta), joissa pohditaan digitaalisen markkinoinnin kehittämistä ja tehostamista.

”Uutiskirjeiden ja sähköpostien avausprosentit ovat hyvin pieniä (7–40 %), mutta se on yleistä tänä päivänä. Pyrimme kasvattamaan niitä uusintalähetysillä ja otsikointia hiomalla. Markkinointi sosiaalisessa mediassa vaatii uppoutumista kunkin ka-

navan kulttuuriin ja siinä meillä on vielä tekemistä, vaikka esim. facebook onkin jo hyvin hallussa. Pyrimme myös aktivoimaan viraalijakoja sisältömarkkinoinnin ja kehoitteiden avulla.”

”FaceBook- ja PedaNet tavoittavat vieläkin vain tietyn joukon, lähinnä niitä, jotka ovat ’opiston ystäviä’. Se tavoittaa siksi aika hyvin esim. kulttuuritapahutumista kiinnostuneet. Kuitenkin esim. työelämään linkittyvät koulutukset on vaikea levittää nettisivujen kautta. Sellaisten kurssien markkinointia, joiden täytyy tavoittaa opistoa vähän käyttäviä, täytyy olla kohdennettua. Esim. koululaisten vanhemmille voidaan laittaa viestiä wilman kautta. (Tosin kaikki oppilaitokset eivät halua välittää viestiä, koska katsovat kansalaisopistotoiminnan kaupalliseksi, eivät niinkään ilta-päivätoimintaa tukevaksi.) Kalastusvälinekurseista laitetaan sähköpostimainontaa kalastusseuroille, järkkärikurseista järjestöille, nuorisotoimelle [...].”

”– Somen kautta välittyy nopeasti markkinointi, hyvä tapa markkinoida – s-posti tavoittaa nopeasti (jos olemassa yhteystiedot) – opettajat eivät vielä ole omaksuneet itse tapaa markkinoida (jos leipä on kiinni opetustyössä niin markkinointia tapahtuu paljon) jos taas tuntiopettajuus on vain sivutyö, niin digimarkkinointi ei kiinnosta toisia ollenkaan – markkinointi tapahtuu lähinnä hallinnossa”

”Kehitettävää on. Segmentti-ajattelua tulisi kehittää (vrt. tietotulva nykyisin). Uutuutena kaupungintasolla saatu päätös, että mm. lastenryhmien viestinnässä voimme hyödyntää (harkiten) peruskoulujen sähköisen viestintäkanavia.”

Vapaan sivistystyön digitaalinen tulevaisuus

Vapaan sivistystyön tulevaisuus on lomakkeen mielenkiintoisin kysymys, koska sen vastaukset kertovat jotain tulevaisuuskuviosta. Lomakkeen viimeisessä kohdassa kysyttiin: ”Millaisena näet vapaan sivistystyön tulevaisuuden digitalisaation kannalta eli muuttuvatko toimintatavat?”.

Kysymyksen vastauksissa näkyy, että vapaan sivistystyön oppilaitoksissa on henkilöitä, jotka haluavat kehittää oppilaitoksiaan digitalisaation näkökulmasta. Vastaukset voi jaotella neljään eri kategoriaan, jotka luetellaan alla.

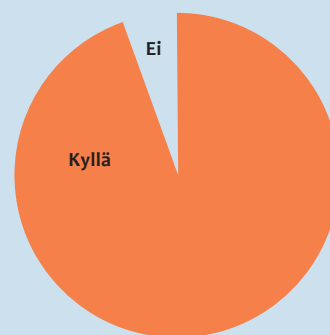
1. Pysyy paikallaan

Tämän ryhmän vastaajat (32 vastausta) epäilivät digitaalisuuden vaikutuksia vapaaseen sivistystyöhön. Vapaan sivistystyön luonne ja kohderyhmät huomioiden pidettiin parhaana vaihtoehtona pysytellä vanhoissa toimintamalleissa. Vastaajien mielestä digitaaliset ratkaisut voivat korkeintaan tukea vapaata sivistystyötä mutta eivät muutta sitä, tai ainakin

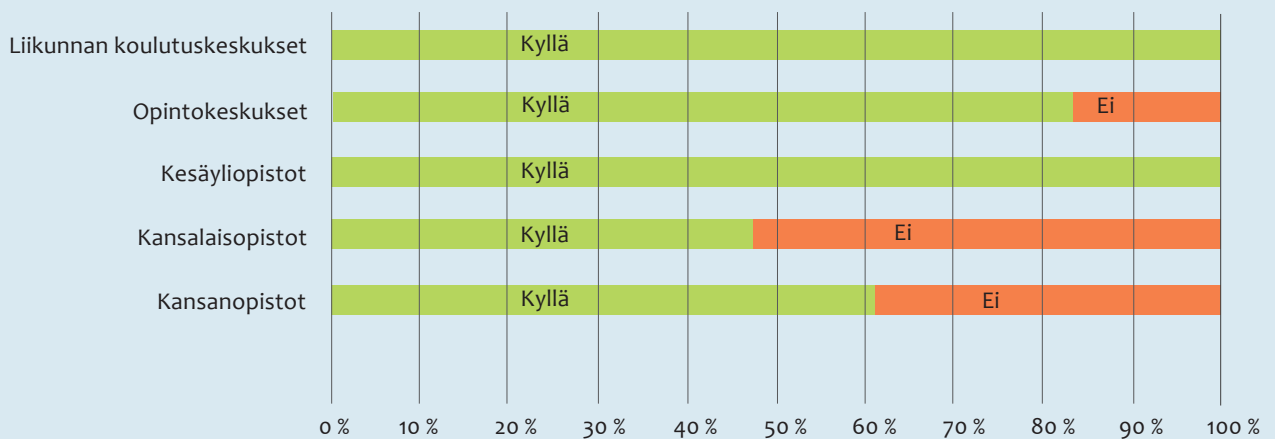
Sähköinen ilmoittautuminen

Kyselyyn vastanneista oppilaitoksista 143 ilmoitti, että niissä on käytössä sähköinen ilmoittautuminen. Ainoastaan 8 oppilaitosta ilmoitti, että sähköinen ilmoittautuminen ei ole käytössä. Kansanopistoissa sähköistä ilmoittautumista ei ole käytössä viidessä opistossa. Kansalaisopistojen ja osalta vastaava luku oli 1 ja opintokeskusten osalta 1.

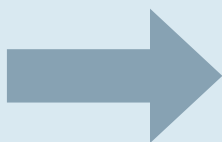
OPPILAITOKSESSAMME ON KÄYTÖSSÄ SÄHKÖINEN ILMOITTAUTUMINEN / HAKEMINEN

OPPILAITOKSELAMME ON KÄYTÖSSÄ DIGITAALINEN OPPIMISALUSTA.

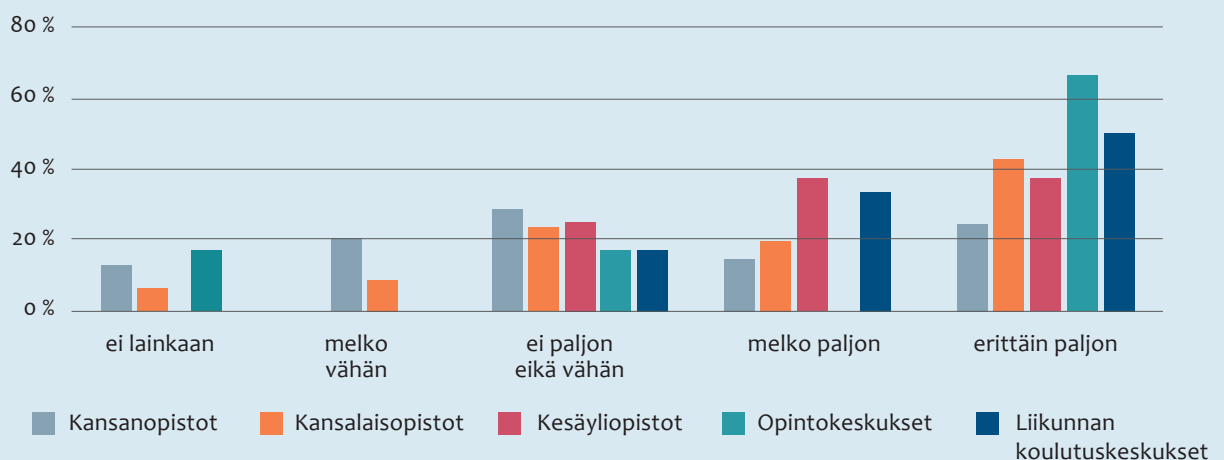

DIGITAALINEN OPPIMISALUSTA

Kyselyyn vastanneista oppilaitoksista 88 ilmoitti, että niillä on käytössä digitaalinen oppimisolusta. Vastanneista 63 ilmoitti, että digitaalista oppimisolusta ei ole käytössä. Digitaalinen oppimisolusta on vastaajien keskuudessa arkipäivää ja itsestäänselvyys. Alla olevassa kuviossa on esitetty vastanneiden oppilaitosten vastaukset prosenttina.

KERÄÄMME PALAUTETTA SÄHKÖISTEN LOMAKKEIDEN AVULLA

SÄHKÖISET PALAUTELOMAKKEET

Kyselyyn vastanneista oppilaitoksista 85 ilmoitti käyttävänsä sähköistä palautelomaketta joko melko paljon tai erittäin paljon. Vastanneista oppilaitoksista 12 ilmoitti, että sähköisiä palautelomakkeita ei käytetä lainkaan.

rahoitus muodostuu esteeksi. Vapaan sivistystyön oppilaitokset eivät ole halukkaita järjestämään koulutusta, jota varten ei saa korvamerkittyä rahoitusta. Esiintyi myös epäilyjä siitä, että digitalisaation juna on jo mennyt ja olisi ehkä jopa liian myöhäistä hypätä kyytiin.

Varsinkin pienet kansalaisopistot epäilivät mahdollisuksiaan kehittää digitaalisia toimintojaan, koska niissä on vähän henkilökuntaa ja opettajat ovat pääosin tuntiopettajia. Myös välineet koettiin kansalaisopistoissa puutteellisiksi. Varsinkin opetuksen osalta digitalisaation koettiin etenevän todella hitaasti. Digitalisaation kerrottiin kuitenkin muuttaneen paljon hallinnon, suunnittelun ja arvioinnin käytäntöjä.

”Vapaassa sivistystyössä digitalisaatio ei muuta toimintatapoja olennaisesti aikanaan lähitulevaisuudessa.”

”På ett sätt talar den emot sig själv, särskilt ur folkhögskoleidens synvinkel, människa först...”

”Digitalisaatiota käytetään käsitteäkseni nykyään jonkin verran säästösyistä kontaktiopetuksen vähentämiseen. Tämä ei edusta omasta mielestäni toivottavaa kehityssuuntaa. Digitalisaation tehtävä olisikin enemminkin tukea jo olemassa olevia toimintatapoja ja helpottaa käytäntöjä.”

”Toimintatavat muuttuvat, jos siihen tulee korvamerkittyä rahoitusta. [...] Opettajat eivät

ole halukkaita kehittämään, kun vuosi vuoden perään on vain kurjuutta ja leikkauksia tulossa”

”Muuttuvat, mutta turhan hitaasti. Juna on jo melkein mennyt. Nyt on viime hetket hypätä kyytiin.”

”Tarvitaan rahoitusta esim. välineistöön ja opettajien täydennyskoulutukseen. Oppimisympäristöissä opiston valinnat on sidottu kaupungin tietohallinnon ja koulutoimen valintoihin, Office 365 ei ole meillä kuin ”nimellisesti” käytössä ts. ei ole toimiva lainkaan. Moodlea ylläpitäjä ei suostu palvelimelleen laittamaan.”

”Kaksipiippuinen asia: toisaalta esim. verkko-opetus helpottaa osallistumista, mutta vapaalle sivistystyölle ominainen sosiaalinen kohtaaminen jää pois, mikä ei ole hyvä asia.”

”Vapaa sivistystyö on putoamassa – tai oikeastaan jo pudonnut digitalisaatiokehityksen ulkopuolelle seuraajaksi mietittäessä opetusta. Muuten digitalisaatio on tuonut paljon uusia käytäntöjä vapaan sivistystyön muuhun työhön -hallintoon, suunnitteluun, arviointiin tms.”

”Opetuksen osalta laitteiden käyttö lisääntyy mutta pysyykö pedagogiikka mukana. Seuraava iso haaste on tietosuojaj- ja tietoturvakysymykset joihin tulee kiinnittää huomiota tulevaisuudessa.”

”Opetuksen osalta ollaan kiinni lainsäädännössä/rahoituksessa, joka vaikuttaa mahdollisuuksiin.”

”Rahoitusperusta ei oikein kannusta tähän suuntaan (ainakaan opetuksen digitalisaatiota)”

2. Yhteiskunta muuttuu ja vapaa sivistystyö sen mukana

Tämän ryhmän vastaajat (87 vastausta) oletivat, että vapaa sivistystyö seuraa muun yhteiskunnan kehitystä. Vastaajat eivät eritelleet muutoksia, vaan kyse oli lähinnä yleisestä trendistä, jota ei vastustettu. Jossain määrin muutos koettiin jopa tervetulleeksi.

”Vi följer med tiden”

”Det fria bildningsarbetet måste hänga med tidens anda och börja fungera på annat sätt än nu [...]”

”Digitaliseringen är en förutsättning för att den fria bildningen skall hänga med i samhällsutvecklingen.”

”Digitalisaation tulee olla totta myös vapaassa sivistystyössä.”

”Kansanopistot muuttuvat siinä missä ympäröivä yhteiskunta”.

”Toimintatavat ovat jo muuttuneet ja koko ajan muuttumassa lisää. Se on välttämätöntä yhteiskunnan muuttumisen kannalta. Digitalisaatio helpottaa ja sujuvoittaa elämää, miksei siis myös opiskelua.”

”Digitalisaatio on tulevaisuudessa vielä vahvemmin mukana tukemassa vapaata sivistystyötä positiivisella tavalla.”

3. Muuttuu verkko-opetuksen suuntaan

Tämän ryhmän vastauksissa (25 vastausta) vastauksiin vapaan sivistystyön digitalisointi näytetään lähinnä verkko-opintojen määrän kasvuna. Verkko-koulutus luo ratkaisuja, joista vapaan sivistystyön oppilaitokset haluavat hyötyä. Toisaalta ajateltiin, että vaikka opetus on muuttumassa verkko-opetuksen suuntaan, verkko-opetus ei välttämättä muuta vapaan sivistystyön perusrakenteita.

”mera distansstudier = flerform-sutbildningar”

”Opintokeskuksissa ainakin muuttuvat. Yksi suurin etu on sen tuoma hyöty koulutusten maantieteellisessä levittämises-sä. Nyt saattaa olla se tilanne, että siellä täällä Suomea on ihmisiä, jotka tarvitsevat jotain koulutusta, joten yhteiskoulutuksen järjestäminen vaikeaa. Verkkokoulutukset tähän vastaus. Myös avoimet yleisöluennot, joissa tarkkaa kysymyksen asettelu, olleet vaikeita markkinoida. Verkkomuodossa täytyvät helpommin.”

”Esimerkiksi etäopetus on jo muuttanut muotoaan ja meilläkin on opiskelijoita ympäri maailmaa digitalisaation seurauksena.”

”odotan asialta paljon [...] Toisaalta en usko verkkokurssien vievän pohjaa 'vanhoilta kuto-mapiireiltä' pois.”

”Mahdollisuuksia löytyy ja esimerkiksi luentoja pitäisi järjestää valtakunnan tasolla verkossa. Tiedot jokaiselle opistolle. Jaettua vastuuta. Näin opisto täyttäisi myös oman osansa yhteiskuntavastuusta.”

”Toimintatavat tulevat jonkin verran muuttumaan, onhan se Sipilän hallituksen tavoite. Lisäksi, koska Kansanopisto kuuluu [...] emo-organisaation digitalisaation edistyminen vaikuttaa väistämättä myös kansanopiston toimintatapoihin.”

Kansalaisopistoilta kysyttiin erikseen, aikovatko ne lisätä verkko-opetusta. Kaikista vastanneista kansalaisopistoista 20 (24 prosenttia) aikoi lisätä verkko-opetusta. Ruotsinkielisissä opistoissa verkko-opinnot nähtiin mahdollisuutena edistää opiskelua ruotsin kielellä.

”I första hand för att underlätta inflyttade att kunna studera svenska. Även skärgårdsomgivningens kan på det sättet få tillgång till flera kurser.”

Suomenkielisissä vapaan sivistystyön kansalaisopistoissa arveltiin, että on oppiaineita, joihin verkko-opinnot sopivat hyvin. On kuitenkin suomenkielisiä kansalaisopistoja, joille harva asutus ja pitkät välimatkat aiheuttavat ongelmia. Joillekin opistoille verkko-opinnot edustavat kestävästä kehitystä, jonka vuoksi niitä kannattaa suosia. Joillekin verkko-opinnot ovat imago-kysymys.

”Harva asutus ja pitkät välimatkat tekevät verkon käytön opetuksessa välttämättömäksi. Sillä pyritään varmistamaan riittävä määrä osallistujia ja pitämään kustannuksia kurissa.”

”Pysäksemme mukana ajan hermosta, edistääksemme kestävästä kehityksen periaatteita, lisääksemme opintojemme saavutettavuutta, mahdollistaaksemme paremman osallistumisen myös haja-asutusalueilla.”

”Toiminta-alueemme on maantieteellisesti laajahko, verkko-opetuksen lisääminen lisää opetuksen saavutettavuutta, verkko-opetuksen merkitys kasvaa yhteiskunnan digitalisatiokehityksen myötä, kansalaisopistojen on pysyttävä kelkassa mukana”

”Yksittäisiin kursseihin ei aina tule vaadittavaa osallistujamäärää. Online-opetus mahdollistaa kurssin /kurssien toteutumisen.”

”Saavutettavuus – Opistolla on hyviä luentoja ja haluamme, että ne tavoittavat laajan joukon ja siksi olemme käynnistelemässä luentojen live-lähettyksiä, jolloin opiskelija voi seurata luennon kotonaan, mikä on myös kestävä kehitystä.”

”Yhteistyö 3–5 naapurioipiston kanssa olisi mahdollista, mikäli opetusta siirtyisi verkkoon. Momen opiston mukanaolo varmistaisi sen, että saisimme ryhmiin riittävästi opiskelijoita.”

”Edustan sitä näkökulmaa, että digitalisaatio on valtavan iso mahdollisuus juuri vs-työn pienille ja keveille organisaatioille.”

”Tarkoituksena on löytää uusia opiskelijoita ja tarjota enemmän valintamahdollisuuksia. Sitoutuminen tiettyyn päivään ja kelsonaikaan on joillekin hankalaa, esim. vuorotyön vuoksi. Online-opetus mahdollistaa opiskelijoiden osallistumisen kurssille kauempaakin.”

4. Valtavan iso mahdollisuus

Joillekin vapaan sivistystyön oppilaitoksille digitalisaatio on valtavan iso mahdollisuus (7 vastausta). Tämän kategorian vastauksissa korostuu, että muutoksia halutaan ja niitä on jo osittain toteutettu.

”Edustan sitä näkökulmaa, että digitalisaatio on valtavan iso mahdollisuus juuri vs-työn pienille ja keveille organisaatioille. Tärkeää on mielestäni, että emme umpioиду etsimään digitaalisaation myötä syntyviä ratkaisuja vain julkisyhteisöjen ja oppilaitosmaailman sisältä, vaan avaudumme maailmalle ja tutkailemme uteliaasti myös mitä yksityiset yritykset ja muut yhteisöt tekevät soveltaen noita tietoja sitten omaan toimintaamme.”

”Vapaan sivistystyön tulee pysyä ajanhengessä kuten mui-

denkin organisaatioiden ja olla jopa esimerkkinä. Mielestäni digitalisaatio etenee Suomessa liian hitaasti. Tarvisimme paljon enemmän digitaitajia sekä suunnitteluun että opetukseen.”

”Oppilaitoksemme toimintatavat ovat jo muuttuneet ja muuttuvat hallitusti uusien mahdollisuuksien mukaan. On ollut hyötyä siitä, että olemme lähteneet ajoissa digitalisaatioon mukaan. Opistomme kehitti mobiililaitteiden hyödyntämistä opetuksessa oph:n rahoittamassa Mobiiliopisto-hankkeessa. Hyödynämme Seppo-sovellusta opetuksen liikunnallistamisessa. Yrittäjäyyslinjalla on käytössä henkilökohtaiset tabletit. Opetuksen käytössä on 50 läppäriä, jotka mahdollistavat mm. projektien työstämisen, ryhmätöiden tekemisen, henkilökohtaisten kasvun kansioiden eli osaamisportfolioiden työstämisen. Olemme avoimia kokeilemaan kaikkea uutta. Haluamme olla kehityksen etujoukoissa koulutuksen digitalisaatiokehityksessä. Oppilaitoksessamme otetaan parasta aikaa käyttöön osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen avuksi digitaalisia osaamismerkkejä (Open badges).”

”Vapaalla sivistystyöllä on kaikki mahdollisuudet ottaa koppi kan-

salaisten digitaitojen lisääjänä ja ylläpitäjänä, asennekasvattajana ja aktiivisena toimijana kentällä. Tilanne on haasteellinen, koska laitteet ja ohjelmistot edellyttävät investointeja, henkilöstöä on koulutettava ja on löydettävä ne henkilöt, jotka jaksavat ja pystyvät viemään asiaa jatkuvalta innostuksella eteenpäin. Toimintamuotojemme moninaisuus antaa erittäin hyvän pohjan digitaalisten edistämiseen.”

”Vapaan sivistystyön pitäisi olla eturintamassa muutoksen hyödyntämisessä ja osoitettava kansalaisille sen arkipäivää helpottavat ominaisuudet ja murrettava ihmisten pelkoja ja ennakkoluuloja. Ne oppilaitokset, jotka eivät elä mukana tässä murroksessa, eivät ehkä tule menestymään etenkin niissä tapauksissa, jos digitaalittomuus tekee toiminnan liian jäykäksi ja hankalaksi potentiaalisille asiakkaille eli oppilaille.”

”Kaikki muuttuu digitalisaation myötä, mutta on tärkeää nähdä se positiivisena asiana, joka luo uusia mahdollisuuksia. Vapaa sivistystyö ei voi jäädä paikoilleen, sen on katsottava tulevaisuuteen. Myös liikunta voidaan digitalisoida – kyse on kyvystä nähdä uusia mahdollisuuksia.”

YHTEENVETO

Suomessa vain harva tietää, mitä tarkoitetaan vapaalla sivistystyöllä. Ruotsissa käsite folkbildning on tunnettu ja naapurimaassamme voidaan ylpeillä oppiaineella nimeltä folkbildningspedagogik. Lähemmässä tarkastelussa kuitenkin osoittautuu, että molemmissa maissa on puutteita siinä, miten vapaa sivistystyö on onnistunut tarjoamaan palveluita ja koulutusta verkossa. Yhden luukun periaate ei toteudu vapaassa sivistystyössä. Verkossa on tarjolla tietoa opinnoista, lainsäädännöstä ja siitä, mitä vapaa sivistystyö on, mutta kokonaisuutena vapaa sivistystyö ei tarjoa lainkaan verkkopalveluja.

Vaikuttaa siltä, että vapaan sivistystyön toimijoilta on loppunut mielikuvitus kesken silloin, kun verkkoon olisi pitänyt kehittää jotain uutta koko vapaan sivistystyön näkökulmasta. Sen sijaan yksittäiset vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat onnistuneet kehittämään omia uudenlaisia verkkopalveluja. Toisaalta aika ei vieläkään tunnu olevan kypsä suurempiin muutoksiin, kuten etäopintoihin. Vapaalla sivistystyöllä on vain vähän verkkokursseja ja niistäkin vain osa toteutuu. Koulutukset järjestetään edelleen useimmiten niin, että opiskelijat ovat fyysisesti paikalla oppilaitoksen tiloissa. Siksi koulutuksen Uberin tai Airbnb:n kehittäminen on vaikea tehtävä

jopa yksittäisille vapaan sivistystyön oppilaitoksille.

On vielä on avoin kysymys, miten vapaata sivistystyötä voisi viedä verkkoon vapaan sivistystyön oppilaitoksille räätälöidyllä tavalla. Vapaan sivistystyön oppilaitokset kattavat maantieteellisesti koko Suomen ja niiden opintotarjonta on hyvin laaja. Enää puuttuu yhteinen tahtotila, jolla hyödynnettään digitalisaation mahdollisuudet täysimääräisesti.

Asiakkaiden eli potentiaalisten opiskelijoiden näkökulmasta ei ole kiinnostavaa, tarjoaako opintoja kansalaisopisto, kansanopisto, kesäyliopisto, liikunnan koulutuskeskus tai opintokeskus. Sen sijaan asiakkaat hyötyisivät näiden oppilaitosten rajat ylittävästä yhteistyöstä. Pääkaupunkiseudun Ilmonet-palvelu on hyvä esimerkki siitä, miten kuntarajojen ylittäminen verkon avulla tuottaa asiakkaalle lisäarvoa: palvelun avulla kaikkien pääkaupunkiseudun kansalais- ja työväenopistojen opintotarjonta löytyy samasta paikasta.

Digitalisaatio luo runsaasti mahdollisuuksia kehittää etäopetusta. 30 vuotta sitten Tornion liikelouden ja tietotekniikan instituutin monimuoto-opetus koulutti ihmisiä eri toimipisteissä ympäri Lappia. Nykyisin oppilaitosten mahdollisuudet toteuttaa etäopetusta ovat paljon monipuolisemmat.

Tosin verkko-opintojen järjestämisessäkin on omat ongelmansa: Suomessa ei esimerkiksi ole lainkaan e-opiskelijatunnuksia. Tämän vuoksi opiskelijoiden tiedot joudutaan syöttämään jokaisen oppilaitoksen järjestelmään uudestaan. Kun yhä useampi oppilaitos myös käyttää verkossa toimivia oppimisasiälytyökaluja, opiskelijoilla saattaa olla samalle oppimisasiälytyökalulle useita eri käyttäjätunnuksia.

Vapaan sivistystyön oppilaitokset eivät kuitenkaan ole jäljessä digitalisaatioissa, jos niitä verrataan muihin oppilaitoksiin. Ongelma on koulutusalan yhteinen. Digitalisaation näkökulmasta voi olla etu, että vapaalta sivistystyöltä puuttuu yhteinen digitaalinen strategia. Ei ole olemassa valmiina ostettavaa pakettiratkaisua, jonka avulla digiloikka voitaisiin suorittaa oppilaitoksissa.

Suurin osa vapaa sivistystyön oppilaitoksista on jo kyetty nostamaan ja helpottamaan päivittäisiä toimintojaan digitalisaation avulla. Asiakkaille on olemassa sähköisiä palveluita, ja niitä on tulossa lisää. Nekin oppilaitokset, jotka ovat vielä jääneet digitalisaation sivustakatsojan rooliin, hyötyvät sähköisten palvelujen kehittämisestä. Jo nyt vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on olemassa hyviä ratkaisuja toisten oppilaitosten kopioitavaksi.

TOIMENPIDE - EHDOTUKSET

Tämän selvityksen keskeinen toimenpide-ehdotus on, että koko vapaan sivistystyön laajan koulutustarjonnan tulisi tulevaisuudessa olla verkossa esillä yhdessä paikassa.

Kaikkien vapaan sivistystyön toimijoiden kannattaisi keskitää voimavaransa siihen, että eri oppilaitosten opintotarjonta saataisiin verkkoon yhden palvelun alle. Vapaasta sivistystyöstä kiinnostuneet voisivat näin hakea itselleen sopivia opintoja paikkakuntansa perusteella. Tarvittaessa hakuja voisi laajentaa koskemaan myös naapurikuntia tai verkkokursseja.

Olisi entistäkin parempaa palvelua, jos ilmoittautuminen kursseille onnistuisi mahdollisimman helposti yhdessä paikassa. Lisäksi olisi kätevää, jos myös oppilaitoksen majoitusvaihtoehdot olisivat helposti löydettävissä palvelusta. Yhteinen palvelu tekisi vapaan sivistystyön koulutusta entistä tutummaksi ihmisille.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten kannattaa ottaa täysimääräisesti käyttöön palveluiden tuottamisen automatisointi. Digiaikana tietoja ei välttämättä tarvitse siirrellä manuaalisesti paikasta toiseen. Esimerkiksi kurssi-ilmoittautumisen yhteydessä kerätyt tiedot olisi mahdollista toimittaa sähköisesti suoraan näitä tietoja tarvitseville. Ruokalaan tulisi automaattisesti tieto kursseille ilmoittautuneiden ruokailijoiden määrästä ja erityisruokavalioidista. Samoin majoituksesta vastaava henkilö saisi automaattisesti tiedot siitä, ketkä kursseille

ilmoittautuneista haluavat majoittua kurssin aikana.

Etäopetukseen on nykyisin olemassa teknisiä ratkaisuja, jotka mahdollistavat opetuksen jakamisen moneen eri paikkaan. Tämä avaa mahdollisuuksia niille oppilaitoksille, joilla on useita toimipisteitä, sekä oppilaitosten väliselle yhteistyölle. On kuitenkin huomattava, että etäopetus vaatii omat menettelytapansa. Etäopetusta ei kannata järjestää niin, että on ainoastaan tavallista lähiovetusta, jota osa opiskelijoista seuraa etänä.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten tulee tuottaa verkkoon tiedon ja ohjeistuksien lisäksi myös palveluja. Niiden suunnittelussa kannattaa hyödyntää yhteisöllisyyttä. Verkossa on jo nyt esimerkkejä yhteisöistä, jotka toteuttavat omaehtoista opiskelua instituutioiden ulkopuolella. On jopa yhteisöjä, jotka ovat kehittäneet uudenlaisia oppimispalveluita. Yksi mielenkiintoisimmista uusista oppimispalveluista on Skillshare, jossa opintoihin osallistuminen on tehty helpoksi. Palvelussa on mahdollisuus arvioida opettajia ja järjestää omia opintokerhoja tai kursseja.

Oppilaitosten on myös kyettävä vastaamaan verkon ilmaiskulttuurin haasteeseen eli niiden on pystyttävä tarjoamaan enemmän kuin itseopiskeluun perustivat palvelut, kuten iversity, The Open University tai duolingo.

Etäopetus voi joskus olla opiskelijan ainut mahdollisuus päästä koulutukseen, jos oman paikkakunnan ryhmään ei ole ilmoittautunut tarpeeksi opiskelijoita.

SAMMANFATTNING

Frött bildningsarbete är ett svårt begrepp, bara få har en uppfattning vad det är frågan om. I vårt grannland är folkbildning ett känt begrepp och där kan man skryta på följande sätt ”många deltar i våra kurser, eftersom de vill ha folkbildningspedagogik”. Men vid närmare granskning har båda länderna brister i det hur man lyckats med att gå på nätet. På nätet finns endast information om fritt bildningsarbete såsom t.ex. lagtexter och definitioner av detta krångliga begrepp. Man kan t.ex. inte på en webbsida söka all den utbildning som institutioner inom fritt bildningsarbete erbjuder. Man måste hitta institutionens webbsida om man vill anmäla sig till en kurs eller utbildning.

På det hela taget har det fria bildningsarbetets kreativitet tagit slut då man borde ha utvecklat någonting som inte funnits tidigare. Enskilda institutioner inom fritt bildningsarbete har däremot lyckats med att utveckla någonting nytt. Men tiden verkar inte vara mogen för större förändringar, såsom att kunna studera hemifrån. Deltagandet i studier innebär fortfarande att studerandena är fysiskt närvarande i läroanstaltens lokaler. Därför är det nästan en omöjlig uppgift för enskilda institutioner att utveckla det fria bildningsarbetets Uber eller Airbnb.

Hur som helst är det fortfarande en öppen fråga, hur det fria bildningsarbetet skulle kunna gå på nätet på ett sådant sätt som skulle vara skräddarsytt just för institutioner inom fritt bildningsarbete. Institutioner inom fritt bildningsarbete finns överallt i Finland. Dessutom har dessa institutioner ett brett utbud av utbildning. Det saknas dock en gemensam vilja att utnyttja digitalismens möjligheter.

Ett exempel på hur det kan vara i framtiden är webbsidan linnunrata.fi. Man kan bl.a. söka utbildningar som ordnas av 160 medborgarinstitut. Ett annat exempel är Ilmonet, där man kan på olika sätt söka i kursutbudet för alla huvudstadsregionens medborgar- och arbetarinstitut och också anmäla sig till kurserna. Ur kundens synvinkel spelar det ingen roll vem som erbjuder utbildningen. Kunden, dvs. en potentiell deltagare eller studerande gynnas av samarbete. Det skall vara lätt att hitta en kurs eller utbildning.

Digitalismen skapar gott om möjligheter att utveckla distansundervisning. Situationen är annorlunda än för 30 år sedan, då Tornion liikelatouden ja tietotekniikan instituutin monimuoto-opetus utbildade människor runt i Lappland. Nu förtiden är distansutbildning-

en på en annan nivå än 1986. Men samtidigt med utvecklingen uppstår dock nya problem. Inom utbildningssektorn finns det inte lika smarta system som e-recept. Därför är det möjligt att personen alltid får nya användarnamn och lösenord till varje läryta. En del institutioner inom fritt bildningsarbete har t.o.m. 7 olika lärytor, vilket betyder att en deltagare i värsta fall har sju olika användarkonton. Det fria bildningsarbetet är dock inte ensam med problemet. Hela utbildningssektorn har samma problem, ty det finns ingen gemensam databas där t.ex. alla studieprestationerna skulle finnas.

Ur digitalismens synvinkel kan det fria bildningsarbetet dock gynnas av att den saknar en gemensam strategi. Man kan inte köpa digitalism, ty det finns inga färdiga lösningar. Dessutom har institutioner inom fritt bildningsarbete lyckats med att effektivisera sin verksamhet tack vare digitalisering. Det finns elektroniska tjänster och i framtiden kommer deras antal att öka. Även de institutioner som ligger litet efter beträffande digitalism kommer att gynnas. Det finns redan nu många färdiga förfaringsätt som de kanta lärdom av.

LÄHTEET

Alter, A (2012). **Your E-Book Is Reading You.** *The Wall Street Journal*. [www.wsj.com/articles/SB10001424052702304870304577490950051438304]. Luettu 18.11.2016.

Digibarometri 2016 (2016). [www.digibarometri.fi/uploads/5/8/8/7/58877615/digibarometri-2016.pdf]. Luettu 18.11.2016.

Digitaalinen vapaa sivistystyö. [www.vapaastiverkossa.fi]. Luettu 18.11.2016.

Jungner, M. (2015). **Otetaan digiloikka! Suomi digikehityksen kärkeen.** Elinkeinoelämän keskusliitto. [https://ek.fi/wp-content/uploads/Otetaan_digiloikka_net.pdf]. Luettu 8.12.2016.

Kallunki, E. (2016). Saku Tuominen: **”Digiloikka ei ole se, että hankitaan tuhansia tabletteja”.** YLE 15.12.2016. [<http://yle.fi/uutiset/3-9352507?origin=rss>]. Luettu 15.12.2016.

Korkeakoulujen digitaaliset oppimisympäristöt. [www.minedu.fi/osaaminenjakoulutus/korkeakoulutus/oppimisymparistot/index.html]. Luettu 8.12.2016.

Krugman, P. (2008). **Bits, Bands and Books.** *The New York Times*. [www.nytimes.com/2008/06/06/opinion/06krugman.html]. Luettu 8.12.2016.

Laki vapaasta sivistystyöstä. [www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632]. Luettu 19.12.2016.

Lampelto, P. (2015). **Ammatillisen koulutuksen digitalisaation nykytilanne koulutuspalveluissa. AMKE ry:n jäsenkyselyn yhteenvetoraportti.** [www.amke.fi/media/amke_digitalisaation-nykytilannekoulutuspalveluissa.pdf]. Luettu 8.12.2016.

Poe, M. (2010). **The Internet Changes Nothing.** *History News Network*. [<http://historynewsnetwork.org/article/133910>]. Luettu 18.11.2016.

Puro, J. (2016). **Digitalisaatio pelottaa turhaan – ketterä kehittäminen sopii joka yrityksen strategiaan.** [www.itewiki.fi/blog/2016/12/digitalisaatio-pelottaa-turhaan-kettera-kehittaminen-sopii-joka-yrityksen-strategiaan/]. Luettu 19.12.2016.

Pöllänen, R. (2017). **Britanniasa vinylilevyjen myynti uudessa kukoistuksessa.** Yle. [<http://yle.fi/uutiset/3-9384668>]. Luettu 11.1.2017.

Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015 [http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_net.pdf]. Luettu 14.12.2016.

Snickars, P. (2014). **Digitalism – När allting är internet.** [http://pellesnickars.se/wordpress/wp-content/uploads/2015/07/digitalism_snickars_2014.pdf]. Luettu 18.11.2016.

Tallmo, K-E. (2011). **Vad är egentligen digitalisering?** Uppsala Nya Tidning. [www.unt.se/kultur-noje/vad-ar-egentligen-digitalisering-2461489.aspx]. Luettu 14.12.2016.

Tenhunen, (2015) **Digitalisaatio.** [<http://blogs.helsinki.fi/avtenhun/2015/07/30/digitalisaatio/>]. Luettu 16.12.2016.

Tikka, P. (2016). Sähköpostiviesti 17.10.2016.

Toimintavat ja oppimisympäristöt ammatillisessa koulutuksessa. [www.minedu.fi/osaaminenjakoulutus/ammattikoulutusreformi/Toimintatavat/index.html]. Luettu 8.12.2016.

VAPAA SIVISTYSTYÖ JA DIGITALISAATIO

Kysely on osa vapaan sivistystyön digitalisaation selvitystä. Sen tarkoituksena on kartoittaa vapaan sivistystyön oppilaitosten digitalisaation tilaa ja kehittämistarpeita. Selvitystyö tehdään Vapaa Sivistystyö ry:n toimeksiannosta ja sen rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö.

Digitalisaatiolla tarkoitetaan tässä kyselyssä sekä toimintatapojen uudistamista että palveluiden sähköistämistä. Toimintatapojen muutos voi olla esim. kopioinnin väheneminen, koska informaatio jaetaan digitaalisenä. Esimerkkinä palveluiden sähköistämisestä on ilmoittautuminen netin kautta. Opetuksen osalta muutos voi tarkoittaa esim. sitä, että analoginen tekniikka korvaantuu digitaalisella (piirtoheittimen tilalla dataprojektori, kasettinauhurin tilalla MP3 -soitin, kirjan tilalla netti). Opetuksen osalta toimintatapojen muutos voi ilmetä esim. CC-lisensoidun aineiston tuottamisena ja hyödyntämisenä.

1. Missä vapaan sivistystyön oppilaitoksessa työskentelet? *

- Kansalaisopisto
- Kansanopisto
- Kesäyliopisto
- Liikunnan koulutuskeskus
- Opintokeskus

2. Kuinka paljon digitaalisuus on mukana oppilaitoksesse koulutuksen suunnittelussa?

Esim. sähköposti, yhteiset kalenterit ja jaetut dokumentit *

- ei lainkaan   melko vähän   ei paljon eikä vähän   melko paljon   erittäin paljon

3. Kuvaile kuinka digitaalisuutta hyödynnetään oppilaitoksesse koulutuksen suunnittelussa. *

---

4. Kuinka paljon digitaalisuus on mukana oppilaitoksesse koulutuksen markkinoinnissa?

Esim. www-sivut, Facebook ja sähköpostimarkkinointi. *

- ei lainkaan   melko vähän   ei paljon eikä vähän   melko paljon   erittäin paljon

5. Kuinka hyvin digitaalinen markkinointi toimii oppilaitoksesse näkökulmasta? *

---

6. Oppilaitoksesse on käytössä sähköinen ilmoittautuminen / hakeminen. *

- Kyllä
- Ei

7. Oppilaitoksellamme on käytössä digitaalinen oppimisolusta. *

- Kyllä (mainitse nimi) _____
- Ei

8. Opiskeluun kuuluu yleensä seuraavanlaista etäopiskelua *

- ennakotehtäviä verkossa
  - oppimateriaalia verkossa
  - tehtäviä verkossa
  - keskustelua verkossa
  - verkkoluennot
  - webinaarit
  - muu
-

9. Keräämme palautetta sähköisten lomakkeiden avulla *

- ei koskaan
- harvoin
- joskus
- usein
- melkein aina

10. Millaista helpotusta tai etua digitalisaatio on tuonut muuhun työhön kuin opetus (esim. mahdollisuus etätöihin, osallistuminen etänä palavereihin ja kokouksiin)? *

---

11. Miten digitalisaation tuomat muutokset on koettu johdon, henkilöstön ja opiskelijoiden näkökulmasta? *

---

12. Millaisena näet vapaan sivistystyön tulevaisuuden digitalisaation kannalta eli muuttuvatko toimintatavat? *

---

13. Voiko sinuun tai johonkin toiseen oppilaitoksesse työntekijään olla yhteydessä vastausten syventämistä varten (nimi ja puhelinnumero)?

---

sivistystyo.fi